ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР
АКАДЕМИЯСИ МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ
ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ

ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ АХБОРОТНОМАСИ

Ахборотнома ОАК Раёсатининг 2016-йил 29-декабрдаги 223/4-сон қарори билан биология, қишлоқ хўжалиги, тарих, иқтисодиёт, филология ва архитектура фанлари бўйича докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган

2022-5/3
Вестник Хорезмской академии Маъмуна
Издается с 2006 года

Хива-2022

Бош муҳаррир:
Абдуллаев Икрам Искандарович, б.ф.д., проф.
Бош муҳаррир ўринбосари:
Ҳасанов Шодлик Бекпўлатович, к.ф.н., к.и.х.

Таҳрир ҳайати:

Абдуллаев Икрам Искандарович, б.ф.д., проф.	*Рўзметов Бахтияр, и.ф.д., проф.*
Абдуллаев Баҳром Исмоилович, ф-м.ф.д.	*Садуллаев Азимбой, ф-м.ф.д., акад.*
Абдуллаев Равшан Бабажонович, тиб.ф.д.,проф.	*Салаев Санъатбек Комилович, и.ф.д., проф.*
Абдуҳалимов Баҳром Абдурахимович, т.ф.д.,проф.	*Сапарбаева Гуландам Машариповна, ф.ф.ф.д.*
Агзамова Гулчехра Азизовна, т.ф.д.,проф.	*Сапаров Каландар Абдуллаевич, б.ф.д., проф.*
Аимбетов Нагмет Каллиевич, и.ф.д., акад.	*Сирожов Ойбек Очилович, с.ф.д., проф.*
Бабаджанов Хушнут, ф.ф.н., проф.	*Сотипов Гойипназар, қ/х.ф.д., проф.*
Бекчанов Даврон Жуманазарович, к.ф.д.	*Тожибаев Комилжон Шаробитдинович, б.ф.д., академик*
Буриев Хасан Чутбаевич, б.ф.д., проф.	*Холлиев Аскар Эргашевич, б.ф.д., проф.*
Ганджаева Лола Атаназаровна, б.ф.д., проф.	*Холматов Бахтиёр Рустамович, б.ф.д.*
Давлетов Санжар Ражабович, тар.ф.д.	*Чўпонов Отаназар Отожонович, ф.ф.д., доц.*
Дурдиева Гавҳар Салаевна, арх.ф.д.	*Шакарбоев Эркин Бердикулович, б.ф.д., проф.*
Дўсчанов Бахтиёр, тиб.ф.д., проф.	*Эрматова Жамила Исмаиловна, ф.ф.н., доц.*
Ибрагимов Бахтиёр Тўлаганович, к.ф.д., акад.	*Эшчанов Рузумбой Абдуллаевич, б.ф.д., доц.*
Жуманиёзов Зохид Отабоевич, ф.ф.н., доц.	*Ўразбоев Ғайрат Ўразалиевич, ф-м.ф.д.*
Кадирова Шахноза Абдухалиловна, к.ф.д., проф.	*Ўрозбоев Абдулла Дурдиевич, ф.ф.д*
Қутлиев Учқун Отобоевич, ф-м.ф.д.	*Ҳажиева Мақсуда Султоновна, фал.ф.д.*
Ламерс Жон, қ/х.ф.д., проф.	*Ҳасанов Шодлик Бекпўлатович, к.ф.н., к.и.х.*
Майкл С. Энжел, б.ф.д., проф.	*Худайберганова Дурдона Сидиқовна, ф.ф.д., проф.*
Мирзаев Сирожиддин Зайниевич, ф-м.ф.д., проф.	
Рахимов Рахим Атажанович, т.ф.д., проф.	
Рашидов Негмурод Элмуродович, б.ф.н., доц.	
Рўзибоев Рашид Юсупович, тиб.ф.д., проф.	

Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси: илмий журнал.-№5/3 (89), Хоразм Маъмун академияси, 2022 й. – 216 б. – Босма нашрнинг электрон варианти - http://mamun.uz/uz/page/56

ISSN 2091-573 X
Муассис: Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси минтақавий бўлими – Хоразм Маъмун академияси

© Хоразм Маъмун академияси ноширлик бўлими, 2022

МУНДАРИЖА
ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Adambaeva F.R. Biotechnological terms in english and their structural features 5
Ahmedov H. "Lisonut - tayr" dostonida g'am so'zining badiiy talqini 7
Eshqurbonova A.B. Dialogik nutqda noverbal vositalarning ifodalanishi 9
Habibova M.N. Letter tradition and epistolary novel in world literature 11
Hamdamov U.H. "Qisasi Rabg'uziy" asarida xalq og'zaki ijodining poetik ifodalanishi 15
Ibodullayeva G.J., Soatmurodova Sh.Z. The translation problems of business terms in the sphere of communication from English into Uzbek 17
Ismailov I.O. Ogahiyning tarixiy-adabiy asarlarida iqtibos san'atidan foydalanish mahorati 18
Jumaniyazova S.Z., Kenjayeva U.O. Til birliklarning leksik-semantik ma'no munosabatlari 22
Karimova Yu.B. Badiiy asarda poetik tafakkur va uslub masalasi 24
Ma'diyeva A.D. Modern she'riyat va unda an'anaviy obrazlar poetikasi 26
Matquliyeva M.F. Qo'zi Davlat she'rlarida badiiy tasvir vositalarining ishlatilishi 28
Normamatov S. Jadid davri lug'atchiligi shakllanishidagi ijtimoiy zarurat va omillar 30
Nurullayeva Z.H. Socio-cultural facilities of the «burhoni qote» 34
Pardayev A.A. Jek Londonning "Snarkdagi sarguzashtlar" fantastik hikoyasining xususiyatlari 36
Pirnazarova M.M. Adabiy-tarixiy talqinda uslubiy jihatlar 38
Qodirova X.M. Xorazm shevalarida antroponimlar asosida shakllangan ayrim laqablar 40
Radjapova N.B. The role of the course "Fundamentals of rhetoric and culture of speech" in the comprehensive training of foreigners russian language 42
Radjapova U. Arab lug'atchilik tamoyillarining "Lahjatul-l-lug'ot"da aks etishi 45
Ro'zmatova D.R., Begimqulova Sh.A. Emi Tanning "Omad va baxtiyorlik klubi" asarida avlodlar nizosi tasviri 47
Sabirova B.U. Pragmalingvistik termin "antroposentrism" va "paradigma"ning leksik-semantik tahlili 49
Sapayeva B.R., Sapabayeva G.M. Tilshunoslikda taksis hodisasi to`g`risidagi lingvistik nazariyalar 52
Shamsiddinova Z. Hozirgi Xitoy tilida vaqtni ifodalovchi lokativlar haqida 54
Sharipova F.D. Matn deyksisi va uning umumiy aspektlari 57
Sultanova D.A. The category of typological modality in Uzbek and English languages 59
Tursunova S.S. Judicial discourse as a concept of Forensic linguistics 61
Xalliyev J.I. Ogahiyning tarixiy asarlarida tasavvufiy hayot bilan bog'liq falsafiy-ma'rifiy atamalar 63
Xolmuratov I. Sheva leksikasida diolektalizmlar va unlarni alla matnlarida aks etishi 65
Абдуллаева Ш.Д., Джаббарова Ю.А. Проблематика словообразовательного значения в современном русском языке 68
Абсаламова Г.Ш. Мишел Монтен "Тажрибалар" асарида "Инсонпарварлик" тарбиясидаги лексемаларнинг парадигматик таҳлили 71
Алимова Ш.М. Хоразм қипчоқ шевалари тадқиқида мумтоз луғатлар ўрни 73
Амонов Ш.Н. Табибий адабий мероси ва "Мунису-л-ушшоқ" девонининг тошбосма нусхаси ҳақида 76
Атаханова В.Р. "Китоби дадам қўрқут" асаридаги мифологик ҳамоҳангликлар 79
Аткамова С.А. Фразеологизмы как средства отражения национальной культуры в медиатексте 83
Аширбаева Д.Р. Мурожаат бирликларида коннотациянинг ифодаланиш усуллари 86
Гафуров Б.З. Исследование имён собственных и нарицательных в текстах рекламы медицинских услуг и фармацевтических продукций 89
Давлетов К.К. Француз тилидаги анималистик фразеологизмлар таснифи 91
Джураева З.Р. Транскультурации в эссе Х.Л.Борхеса «Симург и орел» 94
Игамуратова Д.Ч. Таржимада фразеологизмлар орқали ёш бола характерини акс эттириш 97
Исакова Г.Н. Қанотли сўзларни актуаллаштириш усули борасида 101
Исмаилова М.Н., Мирзаева К.Т. Семантизация многозначных и однозначных слов с префиксоидом "авто" 104
Иусупова Қ. "Уммондаги ороллар" романи бош қаҳрамони психологияси 106
Козиева И.К. Лексико-семантические особенности антропонимов узбекского и русского языков 109
Кудратова М.С., Мирзаева К.Т. Этимология некоторых слов русскоязычных газет Узбекистана, зарегистрированных в реестровой книге ЮНЕСКО 111
Мусаева Ш.Қ. Носир Фозилов асарларида кўчма образлар 113
Мухамедова Л.Дж. Инглиз тилидаги французча ҳарбий ўзлашмалар ва уларнинг ўзбек тилида таржимаси масаласи 116
Назаров Б.Р. Шарифжон Махдум Садри Зиёнинг "Тазкори ашъор" асаридаги адабий-танқидий қарашлари 118
Попов Д.В. Феномен родного языка 120
Ражабов Ф.У. Поэтик ономастика ва поэтонимларнинг манбаларда талқини ва таҳлили 125
Рузиева М. Сурхон воҳаси лўлиларининг этномаданиятини ўрганилиш масалалари 127
Рузимбаев Х.С. Из истории узбекской фольклористики 129
Саиджанова З.К. Сўфига нисбат берилган манбалар 131
Сайфуллаев Б.Н. Ўзбек ва қозоқ тилларидаги фразеологизмларини қиёсий ўрганиш 133

Салойдинова Н.Ш. Инглиз, ўзбек ва рус тилларидаги архитектура-қурилиш терминларининг синхрон тадқиқи 136
Саминов А.И. Оксюморон компонентлари орасидаги синтактик ва функционал-семантик муносабатлар 138
Сафармахматова З.Н. Газета тилида паремиялар: назарий таҳлил 140
Темурова Ш.О. Проблема человека в постмодернистской литературе 142
Файзиева Х. Бойсун-Шўрчи ўзбек шевалари лексикасида одам аъзолари номлари 144
Халлиев Ж.И. Огаҳий тарихий асарларида зиддият асосидаги фалсафий-маърифий истилоҳлар 147
Худайберганова Н.Р., Худойберганова Г.Ф. Гиперболическая семантика имен прилагательных 150
Худайберганова Н.Р., Худойберганова Г.Ф. Гиперболическая семантика глаголов 152
Шадиева Д.К. Морфологические ошибки в СМИ Узбекистана 153

ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Abramatov M.B. "Ekologik omillarning tirik organizlarga ta'sir etish qonuniyatlari" mavzusini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish 157
Agzamkhodjaeva S.A., Anvarova S.M. Reading as a developmental tool of oral speech in foreign language training 158
Ashirmatova M.J. Agrar universiteti talabalarining rus tili darslaridagi faoliyatini takomillashtirish 160
Axmedova M.E. Kredit tizimida talabalarning mustaqil ta'lim olishi uchun nutqiy kompetentsiyasini rivojlantirish tamoyillari 162
Axmedova Sh. Biologiya darslarida virtual laboratoriyalardan foydalanish 164
Berdiyeva Z.U. Zamonaviy o'zbek she'riyatida badiiy ko'chimlarning g'oyaviy-estetik jihatdan faollashuv asoslar 167
Gulyamova M. Xorijiy tillarni o'qitishda fanlararo integrativ yondashuvning ilmiy –metodik asoslari 169
Khodjieva R.A., Talibjanova A.L. A method of increasing motivation of english language learners 172
Nishonbekova S.U. Psychological, linguistic and communicative characteristics of reading as a type of speech activity 174
Nurbayeva M.T. Alisher Navoiy qarashlarida ta'lim konsepsiyasi va bugungi kun ta'lim tizimiga uning targ'iboti 176
Radjabova D.K., Ibrokhimova L.I. The role of intercultural communication in foreign language teaching 178
Tursunboyeva M.A. Oliy ta'limda kasbiy kompetensiya g'oyasi va uni tabiiy fanlar fakulteti talablarida shakllantirish holati 180
Алижанова М.Р. Ёшлар таълим-тарбиясида оилавий қадриятларнинг ўзига хослиги ва унинг таърифи 182
Аннаева Н.Р. Умумий таълим тизимидаги гендер ассиметрияси 184
Аскаров А.Д. Олий таълим муассасаларида таълим сифати менежментининг ички назорат механизми 186
Батыралиева Ш.П., Рахимова Н.Х. Модернизация организации учебного процесса с применением современных педагогических технологий 189
Зайнутдинова Д.Т. Семантические особенности оксюморонных сочетаний 192
Мавлонов Х., Қодирова С. Ботаника фани ўқув-дала амалиёти машғулотларини ўтишга доир методик тавсиялар 196
Рахимова А.И. Вопросы коммуникативной потребности и мотивации при обучении языку специальности 199
Тен С.К. Формирование языковой компетенции студентов нефилологических специальностей при обучении русскому языку 200
Фаттахова Д. Обучение студентов русских груп средствам речевой выразительности узбекского языка 203
Холмуратов Р.Н., Абдуллаев И.И. Таълим муассасаларида жисмоний тарбия дарси ва спорт-соғломлаштириш тўгаракларининг тарбиявий ахамияти 205
Чориева Н.М. "Қўриқхоналар флора ва фаунаси" мавзусини ўқитишда педагогик технологиялардан фойдаланиш 206
Шарипова Д.А. Ахборот – кутубхона педагогикасининг ёшлар маънавий тарбиясидаги ўрни 208

ТИББИЁТ ФАНЛАРИ

Burkhanova D.S., Arslonova R.R., Murodova U.R. Qon bosimining oshishida angiotenzin ii ning ahamiyati 213

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 2022 yildagi 34-son https://lex.uz/uz
2. M. J. Ashirmatova Terminology at the Agrarian University in Russian// International scientific journal Theoretical and practical science //Philadelphia, USA -2021-№ 1.-P. 201-203
3. Ashirmatova M.D. Methodology formation and system of communication ability of university students in the classes of the Russian language [Электронный ресурс]// Мировая наука.-2021.- №10(55) (10.2021).
4. Khakimova M. F., Mirzaeva M. N., Bazarova U. M., Musakhanova G. M. Opportunities of innovation technologies in higher education. International Journal on Integrated Education. 3, 12 (Dec. 2020), 282-285. DOI:https://doi.org/10.31149/ijie.v3i12.1002.
5. U.Bazarova, S.Suyarova Development formation of professional competence and moral education system for students of universities //Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka, 2021
6. I.A.Sharipova Efficiency of interactive methods of teaching a professionally -oriented English language for students of a technical university.// Theoretical & Applied Science, 2019
7. I.A.Sharipova Didactic games on English language classes as a means of developing professionally significant qualities of a future specialist//Научные горизонты № 1(17) | 2019

UO'K 37.02

KREDIT TIZIMIDA TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIM OLISHI UCHUN NUTQIY KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH TAMOYILLARI

M.E.Axmedova, p.f.n., dots., Toshkent tibbiyot akademiyasi, Toshkent

Annotatsiya. *Oliy filologik ta'limda talabalarning nutqiy kompetentsiyasi rivojlantirishda kredit-modul tizimiga o'tishning amaldagi holati va istiqbollari, oliy ta'lim muassasalarini ilg'or jahon tajribalari asosida kredit-modul tizimining tamoyillari, ta'lim traektoriyasini mustaqil shakllantirish imkoniyatini yaratilishi va akademik mobillik, baholarning to'planib borilishi, professor-o'qituvchi, talabalarning fanga qiziqishi hamda aniq belgilangan baholash tizimini joriy etilishi maqsadga muvofiq ekanligi asoslab berilgan.*

Kalit so'zlar: *filologik ta'lim, nutqiy kompetentsiyasi, kredit-modul, oliy ta'lim.*

Аннотация. *Современное состояние и перспективы перехода на кредитно-модульную систему развития устной компетенции студентов высшего филологического образования, принципы кредитно-модульной системы вузов на основе передового зарубежного опыта, обоснована академическая мобильность, накопление оценок, заинтересованность преподавателей и студентов в науке, а также введение четко определенной системы оценивания.*

Ключевые слова: *филологическое образование, речевая компетентность, кредитный модуль, высшее образование.*

Abstract. *The current state and prospects for the transition to a credit-modular system for the development of oral competence of students of higher philological education, the principles of a credit-modular system of universities based on advanced foreign experience, substantiated are academic mobility, the accumulation of grades, the interest of teachers and students in science, as well as the introduction of a well-defined assessment system.*

Keywords: *philological education, speech competence, credit module, higher education.*

Ona tili o'qitish metodikasining mustaqil ta'lim ucun berilgan maqsadi talabalar tomonidan ta'limning quyi bosqichlarida ona tili bo'yicha egallangan bilim va ko'nikmalarni yanada kengaytirish hamda rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, talabalarning o'qish jarayonida yuzaga keladigan turli nutqiy vaziyatlarda mustaqil ravishda fikr almasha olish, ixtisoslik leksikasini o'zlashtirish, o'z kasbi doirasida nutqiy aloqaga kirish malakasini egallab borish, tilshunoslik mutaxassisligi bo'yicha ilmiy adabiyotlardan olingan ma'lumotlarni tushuna olish va ular bilan ishlash, lingvodidaktik nutqiy kompetentsiyasini o'rgatish kabi jihatlarni o'z ichiga qamrab oladi. Dunyo tillari orasidagi o'rni, davlat tili maqomiga ega bo'lishi, til asosiga qurilgan adabiyotning ma'naviyatni yuksaltiruvchi manba ekanligi haqidagi fikrlar, til uslublari haqidagi ma'lumotlarni tashkil etadi. Bunda metodika bilan bog'langan holda uslubiyona tilini o'qitish metodikasida, filologik ta'limning – barqaror rivojlanishi, filologik ta'limning bugungi jamiyat rivojidagi o'rni, metodik o'rganish zarurati, shuningdek, talabalarning matnlar ustida ish olib borish maqsadlarini metodik tavsiflaydi, ona tili bo'yicha quyi bosqichlarda egallagan bilim va ko'nikmalarini yanada kengaytirish hamda rivojlantirish, ularning ona tilining og'zaki va yozma nutq shakllarini to'liq o'zlashtirib, lingvodidaktik, so'z boyligidan grammatik bilimlar asosida to'g'ri foydalana bilishlari, muloqotga kirisha olishlarini ta'minlashga erishish usullari ona tilining so'z boyligidan gap tuzish va undan nutq uslublarini to'g'ri qo'llagan holda foydalana bilish. So'z (matn) mazmunini kontekst asosida tahlil qila olish usullarini bilishi, matndagi birlamchi (asosiy) va ikkinchi darajali axborotni ajratish muhim ahamiyatga ega. Matn qismlari bo'yicha savollar tuzishni bilish usullarida, matn kalit so'zlarini ajratatib grammatik tahlil eta olish usullari, matndan zarur axborotlarni metodik ajrata olish bo'lg'usi filologlarning ixtisoslikka oid ilmiy atamalrni to'g'ri izohlay bilish usullari, ular ishtirokida gaplarni sintaktik jihatdan to'g'ri tuzishni bilish va amalda qo'llay olishi, o'z fikrini o'g'zaki va yozma tarzda o'zbek tilining grammatik qoidalari, me'yorlariga amal qilgan holda mustaqil ifodalay olish lozim.

Mustaqil topshiriqlar bajarish usullari:

1.Mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar usuli.
2. Suhbat, bahs-munozaralar usuli.
3. Interfaol o'yinlar usuli.
4. Kichik guruhlarda ishlash usuli.
5. Taqdimot qilish usuli.

6. Audio-vizual materiallar bilan ishlash usuli.
7. Individual loyihalar usuli.
8. Jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar usuli.

Mustaqil ta'limning ishlash mexanizmi, qo'shimcha auditoriya (ARM) da o'qish ona tili metodikasida talabalar uchun yaratilayotgan adabiyotlardan onlayn o'rganish usullari, loyihalar ustida mustaqil ishlash. Natijasi samarali bo'lishi uchun, imtihondan o'tishda bugungi kunda kreditning asosiy vazifasi sanaladi. O'quv dasturi (Syllabus)ning tarkibiy qismlari, identifikatsiya (Course identifications), til o'qitish metodikasi, (Teaching methods), kurs rejalari (Course outlines) hamda professor-o'qituvchilar haqida ma'lumot (Instructor information) larni o'rganish natijalari (Learning outcomes) va dabiyotlar (References), fan tavsifida to'liq bayon etish, (Course description), kurs maqsadlari. (Course objectives). Baholash. (Assessments), kredit modul tizimida talabalarni baholash ECTS tizimi qoidalari asosan ikki bosqichda shakllanganligini qayd etish lozim. 1) ECTSning 2009 yilgacha bo'lgan davrdagi baholash tizimi qoidalari 2) ECTSning 2009 yildan keyingi davrdagi ya'ni amaldagi baholash qoidalari GPA bahoni hisoblash **A-**YUqori darajadagi xatosiz natija, **V-** YUqori natija lekin ayrim kichik xatolar mavjud, **S-**YAxshi natija lekin ayrim xatolar mavjud, **D-** YAxshi natija lekin ayrim salmoqli xatolar mavjud, **E-**Natija minimum talabga javob beradi. **FX-**Yiqilish-kredit taqdim etilishi uchun biroz o'qish zarur, **F-** Yiqilish-kredit taqdim etilishi uchun ancha o'qish zarur. [13.37-b.] Mazkur maqola mazmunidan bugungi kunda davlat tili ta'limida keng foydalanish mumkin. Ta'kidlash joizki, ona tili o'qitish metodikasiga turli davrlarda filolog olimlar ham dastur, darslik mualliflari sifatida o'zlarining munosib hissasilarini qo'shdilar, ayniqsa H.Ne'matov, N.Mahmudov, A.Sobirov, I.K.Mirzaev kabilar shular jumlasidandir.

Mustaqil ta'limning ishlash mexanizmi. Mamlakatimizda keyingi yillarda bir qator ona tili o'qitish metodikasiga doir ilmiy-metodik tadqiqotlar olib borilganligi muhim ahamiyatga egaligi bilan ajralib turadi. Kredit-modul tizimida o'quv jarayonining me'yoriy va uslubiy ta'minoti jumladan, Sh.Yusupova [17, 137-b.] va N.Yuldasheva [15, 123-b.] kabilar o'z tadqiqotlarida ona tilini yangi pedagogik texnologiyalar asosida o'qitishni targ'ib qilgan. A.Gulyamov [4, 37-b], M.Saidov [11, 25-b.] va N.Alavuddinovalar [1, 24-b.] esa ona tili o'qitish orqali mustaqil ishlash, ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi ustida izlanishlar olib borgan. Shuningdek, uzluksiz ta'limda ona tilidan til sathlarini o'qitish metodikasi bo'yicha ham bir qator tadqiqotlar olib borilgan, jumladan, T.Yusupova gapning bosh bo'laklarini o'qitish metodikasi bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borgan [16, 22-b.]. Ta'kidlash joizki, Ona tili o'qitish metodikasiga turli davrlarda filolog olimlar ham dastur, darslik mualliflari sifatida o'zlarining munosib hissasilarini qo'shdilar. H.Ne'matov, N.Mahmudov, A.Sobirov, I.K.Mirzaev kabilar shular jumlasidandir. Tadqiqotchi A.Bobomurodova ona tili ta'limida o'yin-topshiriqlardan foydalanish, metodist T.Ziyadova ona tili ta'limi jarayonida o'quvchilarning so'z boyligini oshirish imkoniyatlari, M.Saidov o'zining ona tili ta'limi jarayonida tafakkurni rivojlantiruvchi o'quv topshiriqlari va ulardan foydalanish metodikasiga doir T.T.G'aniev ona tilidan mashq bajarish jarayonida shaxsning bilish faolligini oshirish masalalarini tadqiq qilgan. A.Hamroev [18, 242-b.] ona tili ta'limida ta'lim oluvchining ijodiy faoliyatini loyihalashtirish muammosini tadqiq qilgan. Rus pedagoglaridan, Leontev "topshiriq" tushunchasini quyidagicha xarakterlaydi: "Topshiriq – muayyan shartlarga asoslanib oldinga qo'yilgan maqsaddir" [8, 176 s.]. Jahon pedagogikasida o'quv topshiriqlarning metodik, psixologik-pedagogik tadqiqi bilan Avstraliyalik olim, professor Jak Richards maxsus shug'illangan. Shuni ta'kidlash joizki, g'arb pedagogikasi amaliylikka asosiy e'tiborni qaratadi. Dastlabki pragmatik g'oyalar amerikalik faylasuf va pedagog D. Dyui [5] tomonidan ishlab chiqilgan. Xorijiy tajribalardan o'z vaqtida xulosa chiqargan H.Ne'matov kognitiv-pragmatik yondashuvni O'zbekiston ta'lim tizimiga birinchi bo'lib istiqlolning dastlabki yillarida olib kirgan, bo'lsada mazkur yondashuv o'z vaqtida qo'llab-quvvatlanmadi [19, 34-b.]. Shuning uchun hanuzgacha ona tili ta'limida amaldagi o'quv topshiriqlari kutilgan samarani bermay kelmoqda. Bugungi pedagogik, lingvodidaktik sharoit o'quv topshiriqlarini kognitiv-pragmatik yondashuv asosida kredit-modul tizimida takomillashtirishni taqozo qiladi, shuningdek, savol, mashq va topshiriqlarni ishlab chiqishda blum taksanomiyasini ham inobatga olish lozim. Shu ma'noda, mazkur maqolada oliy filologik ta'limida modul-kredit tizimi uchun tilshunoslik fanlaridan mustaqil ta'lim topshiriqlarini ishlab chiqish, o'quv topshiriqlarini takomillashtirishning pedagogik va lingvometodik zaruratlarini innovatsion tizimida asoslash, savol, mashq va topshiriq tushunchalarni pragmatik yondashuv asosida tavsiflash hamda ularni vazifasi nuqtai nazardan tasniflash, amaliyotga innobatsion usullar yordamida tatbiq qilish vazifalarini bajaradi. [20.64]. Oliy filologik ta'limda modul-kredit tizimi uchun tilshunoslik fanlaridan mustaqil ta'lim topshiriqlari tuzishning ilmiy-nazariy asoslarini ishlab chiqish, mavjud o'quv topshiriqlarining lingvodidaktik asoslarini takomillashtirish, oliy ta'lim tizimida mustaqil ta'lim topshiriqlaridan foydalanishning bugungi ahvolini o'rganish va pragmatik mazmundagi o'quv topshiriqlarining ona tili ta'limidagi o'rnini belgilash [12, 78-b.].

Xulosa sifatda aytish joizki, pedagogika va ta'lim tarixini o'rganishda, ona tili o'qitish metodikasini takomillashtirishda, fonetikaning ta'limda tutgan o'rnini belgilashda muhim nazariy ahamiyat kasb etadi. Maqolada ilgari surilgan g'oyalar, nazariy qarash va amaliy tavsiyalar "Ona tili" darsliklari, o'quv qo'llanmalar yaratishda hamda ma'ruza matnlari tayyorlashda manba bo'lib xizmat qila oladi. Oliy o'quv yurtlarining filologiya fakultetlarida "Hozirgi o'zbek adabiy tili" "Ona tili o'qitish metodikasi" va boshq bir qator tilshunoslik fanlaridan ma'ruza matnlari tuzishda material bo'lib xizmat qilishi, oliy ta'lim talabalariga ona tili o'qitishni yanada chuqurroq o'qitishda muhim qo'llanma vazifasini o'taydi. Xalqaro reytinglarda yuqori o'rinlarda turgan OTMlar faoliyatini o'rganishda, zamon va jahon talablariga mos o'quv rejalarni ishlab chiqish filologik ta'lim tizimida zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish, ta'limning kredit-modul` tizimining mohiyatini, ishlash mexanizmini oliy filologik ta'lim tizimidagi professor-o'qituvchilari va talabalarga yetkazishda kredit-modul tizimiga o'tish jarayoni monitoringini olib borish muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1.Alavuddinova N. Ona tili darslarida ijodiy fikrlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi: ped. fan. nomidagi diss. avtoref. TDPU. – Toshkent, 2008.

2.Axmedova M.E. Pedagogika nazariyasi va tarixi (O'quv qo'llanma) – Toshkent: Tafakkur bo'stoni, 2011.

3.Axmedova M.E. Niyozov G. Pedagogika nazariyasi va tarixidan seminar mashg'ulotlar (O'quv qo'llanma) – Toshkent: Noshir, 2011.

4.Гулямов А. Методика развития учебно - позновательной активности учащихся в процессе преподования родного (узбекского) языка: Дис. док. пед. наук. – Ташкент: ТГПИ, 1991.

5.Джон Дьюи. Общество и его проблемы John Dewey. The Public and its Problems. Denver, 1927. / Дж. Дьюи. Общество и его проблемы. - Перевод с английского: И. И. Мюрберг, А. Б. Толстов, Е. Н. Косилова. - Москва, 2002.

6.Ishmuxammedov R.,Abduqodirov A., Pardaev A." Ta'limda innovatsion texnologiya (ta'lim muasassalari pedagog-o'qituvchilari uchun) amaliy tavsiyalar". –Toshkent: "Iste'dod" nashriyoti, 2008.

7.Кларин М.В. Инновационные модели учебного процесса в современной зарубежной педагогике. - Москва, 1994.

8.Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. – Москва: Педагогика, 1972.

9.Muslimov N.. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirsh. - Toshkent: Fan. 2004.

10.Pedagogik kompetentsiya. M. T. Axmedova . O'UM. TDPU. - Toshkent, 2019.

11.Saidov M. O'zbek maktablarining 5-sinflarida ona tili ta'limi jarayonida tafakkurni rivojlantiruvchi o'quv topshiriqlari va ulardan foydalanish metodikasi: ped. fan. nomidagi diss. avtoref. TDPU. –Toshkent, 2000.

12.Farberman B. Ilor pedagogik texnologiyalar - Toshkent, 2001.

13.Usmonov B.Sh, Habibullaev R.A. Oliy o'quv yurtlarida o'quv jarayonini kredit-modul tizimida tashkil qilish. O'quv qo'llanma. T. "Tafakkur" nashriyoti, 2020.

14.Sharipov Sh.S., Muslimov N.A.Texnik ijodkorlik va Dizayn - T.: O'quv qo'llanma. – TDPU, 2011.

15.Yuldasheva N. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida lug'aviy sinonimlarni yangi pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi: ped.fan. nomzodi ilmiy darajasini olish uchun yozilan diss. – Toshkent, 2002.

16.Yusupova T. Uzluksiz ta'lim tizimi asosida maktabda o'quvchilarga bosh bo'laklarni o'rgatish: ped. fan. nom-di diss. avtoref. TDPI. – Toshkent, 1998.

17.Yusupova Sh. Ona tili ta'limi samaradorligini oshirish va ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish: ped. fan. nomidagidi diss. TDPI. – Toshkent, 1998.

18.Hamroev A.R. Ona tili ta'limida o'quvchilarning ijodiy faoliyatini loyihalashtirish. Pedagogika fanlari doktori (Dsc) ilm. darajasini olish uchun yozilgan diss. – Toshkent, 2020.

19.Raupova L. Badiiy va san'at asarlarida madaniy nutq orqali milliy mental omillarning ifodalanishi. Monografiya. Toshkent: "Innovatsiya- ziyo". 2019-yil,

20.Raupova L. Oliy ta'lim muassasalarida amalga oshirilayotgan innovatsion faoliyat. Monografiya. - Toshkent: "Innovatsiya-ziyo", 2019.

UO'K 372.891

BIOLOGIYA DARSLARIDA VIRTUAL LABORATORIYALARDAN FOYDALANISH

Sh. Axmedova, o`qituvchi, Guliston davlat universiteti, Guliston

Annotatsiya. *Maqolada o`qitishning zamonaviy usullari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo`llash virtual laboratoriyardan foydalanish samaradorlik omili sifatida aks ettiriladi.*

***Kalit so`zlar:*** *virtual, axborot, interfaol, kompyuter, o`quv jarayoni, laboratoriyalar, electron darslik*

Аннотация. *В статье отражено использование современных методов обучения и использование информационно-коммуникационных технологий как фактор эффективности использования виртуальных лабораторий.*

Ключевые слова: *виртуальный, информационный, интерактивный, компьютер, учебный процесс, лаборатории, электронный учебник.*

Abstract. *The article reflects the use of modern methods of teaching and the use of information and communication technologies as a factor in the effectiveness of the use of virtual laboratories.*

Keywords: *virtual, information, interactive, computer, educational process, laboratories, electronic textbook*

«XXI asr – axborotlashtirilgan jamiyat asrida axborot texnologiyalarning roli va o`rni kundan–kunga o`sib boraveradi, hamda har bir jabhaning ajralmas qismiga aylanib boradi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish ta'lim samaradorligiga erishishda muhim omildir. Bugungi kunda hayotimizni axborot-kommunikatsiya texnologiyalarisiz tassavur etib bo`lmaydi. Globallashuv jarayoni ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) dan keng foydalanishni talab etadi. O`qitishning zamonaviy usullari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo`llamasdan turib, o`qituvchi o`z kasbiy faoliyatida samarali natijalarga erisha olmaydi. Ammo bunda ta'limning maqsad va mazmuni, usul va vositalari hamda tashkiliy shakllarini to`g`ri tanlash muhim ahamiyatga ega. Hozirgi kunda kompyuterlar ta'lim tizimida asosan to'rt yo`nalishda foydalanilmoqda: Axborottexnologiyalari asosida umumiy o`rta ta'lim maktablaridadarslar tashkil etilib, o`tkaziladigan o`quv jarayonini samaradorligini oshirish uchun yangi turdagi, ya'ni elektron o`quv adabiyotlarni va laboratoriya mashg`ulotlariga doir virtual laboratoriyalar yaratish maqsadga muvofiqdir. Axborottexnologiyalari bazasida umum ta'lim maktab darslarida elektron o`quv qo`llanmalarni yaratish va ularni dars jarayoniga joriy etish quyidagi qator afzalliklar yaratadi:

- o`quv materiallarini elektron ko`rinishda taqdim etish ;
- o`quv materiallariga tegishli o`zgartirishlarni tez va qulay ravishda amalga oshirish;
- mavzuga oid tushuncha va atamalarga tegishli ta'riflarni qulay izlab topish;

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ

ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ АХБОРОТНОМАСИ

№5/3 (89)
2022 й., май

Ўзбекча матн муҳаррири:	Рўзметов Дилшод
Русча матн муҳаррири:	Ҳасанов Шодлик
Инглизча матн муҳаррири:	Мадаминов Руслан, Ламерс Жон
Мусаҳҳиҳ:	Ўрозбоев Абдулла
Техник муҳаррир:	Шомуродов Журъат

“Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси” Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги Хоразм вилоят бошқармасида рўйхатдан ўтган. Гувохнома № 13-023

Теришга берилди: 06.05.2022
Босишга рухсат этилди: 16.05.2022.
Қоғоз бичими: 60x84 1/8. Адади 70.
Ҳажми 13,25 б.т. Буюртма: № 5-Т

Хоразм Маъмун академиясиноширлик бўлими
220900, Хива, Марказ-1
Тел/факс: (0 362) 226-20-28
E-mail: mamun-axborotnoma@academy.uz
xma_axborotnomasi@mail.ru
Telegram **(+998) 97-458-28-18**